

EKONOMİK ZORLUK ANALİZİ (EZA) BÜLTENİ Şubat 2025

Ayşe Sevede Gevrek, Misafir Araştırmacı

SPM, kendi tanımladığı ve TÜİK verilerini kullanarak hesaplamaya başladığı “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) değerlerini 2022 Şubat’ından beri aylık olarak yayınladığı Ekonomik Zorluk Analizi (EZA) Bültenleri yoluyla kamuoyuyla paylaşıyor. 2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK’in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav’ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunmaya başlıyoruz.*

TÜİK VERİLERİ İLE HESAPLANAN GENİŞLETİLMİŞ SEFALET ENDEKSİNİN SEYRİ

Literatürde “Sefalet Endeksi” (Misery Index) olarak bilinen ve (genel) işsizlik oranı ile enflasyon oranının toplamından oluşan popüler endeks işgücü piyasasında ekonomik sıkıntıya yol açan asıl sorunun işsizlik olduğu kabulüne dayanıyor. Oysa Türkiye’de yüksek enflasyonun mağdurları arasında aktif olarak iş aradığı halde iş bulamayan işsizlerin dışında, çalışmak istediği ve çalışmaya hazır olduğu halde iş bulma umidini kaybettiği için aktif olarak iş aramayı bırakan ve dolayısıyla işsiz statüsünde sayılmayanlar da var. Bu ve benzeri gruplar da en az resmi işsizler kadar büyük sıkıntı çekiyor.

Nitekim SPM’nin düzenli olarak izlediği “eğreti olmayan istihdam oranı” göstergesinin düşük değerlerde seyrenden de anlaşılacağı gibi, Türkiye’de çok yaygın olan eğreti işlerde istihdam edilenler de kendilerine sıkıntısız bir yaşam sağlayacak kazanç kaynaklarından yoksunlar. Hatta ücretlerin son dönemde sık sık yoksulluk hatta açlık sınırının altına düşen asgari ücret seviyesi etrafında kümelenmesi dolayısıyla, eğreti olmayan işlerde çalışan milyonlarca insanın bile çok ciddi geçim sıkıntısı çektiği aşikâr.

Kısacası Türkiye’de “sefalet” çeken ve yüksek enflasyondan mağdur olanlar düzenli bir emek gelinine sahip olmayan işsizlerden ibaret değil. Bu durum, literatürde yaygın biçimde kullanılan geleneksel “sefalet endeksi”ni çekilen ekonomik zorlukları ölçmek için yeterince kapsamlı bir gösterge olmaktan çıkartıyor. Uluslararası standart tanımlar çerçevesinde işsiz sayılmasa da, fiilen işsizlerle aynı mağduriyeti yaşayan kırılgan grupları da hesaba katmak üzere geliştirdiğimiz “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) göstergesi, farklı kurumlarca

* SPM EZA Bültenleri TÜİK’in veri takvimi ve kullandığı tanımlarda Mart 2022’de yapılan değişikliğin zorunlu kıldığı kısa ara hariç düzenli olarak yayımlandı.

hesaplanmış bir tüketici enflasyonu oranı ile TÜİK'in ölçtüğü "işsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı" toplamından oluşuyor.

"İşsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı," TÜİK'in tanımına göre, işsizlerle potansiyel işgücü toplamının işgücü ile potansiyel işgücünün toplamına bölünmesi yoluyla hesaplanıyor. Burada potansiyel işgücü, referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; 1) iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlar ile 2) iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olanların toplamını tarif ediyor. Bir başka deyişle potansiyel işgücü, teknik anlamda işsiz tanımına girmese de, tıpkı işsizlerde olduğu gibi ihtiyaç duydukları emek gelirini kazanamayan insanları kapsıyor.

Bu tanımlar ışığında baktığımızda, SPM'nin 2019 Ocak ayı bazlı (2019.01 = 100) Genişletilmiş Sefalet Endeksi'nin 2020 Ocak ayından bu yana seyri Tablo 1'deki gibi gerçekleşiyor. TÜİK'in 10 Şubat 2025 tarihinde yayınladığı son "İşgücü İstatistikleri" bülteni Aralık 2024 dönemi verilerini içerdiğinden, Şubat 2025 bültenimizi TÜİK'in veri yayınlama takvimine paralel şekilde Aralık 2024 dönemine dek güncelliyoruz.

Tablo 1: Genişletilmiş Sefalet Endeksi ve Sefalet Endeksi

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)
Ocak 2020	100,89	95,61	Temmuz 2022	97,22	80,26
Şubat 2020	93,37	85,71	Ağustos 2022	84,01	69,68
Mart 2020	99,11	83,97	Eylül 2022	91,63	80,32
Nisan 2020	112,18	84,47	Ekim 2022	92,85	83,17
Mayıs 2020	117,87	86,39	Kasım 2022	91,63	79,08
Haziran 2020	109,27	87,44	Aralık 2022	87,39	71,66
Temmuz 2020	108,56	93,94	Ocak 2023	113,12	104,89
Ağustos 2020	104,70	85,77	Şubat 2023	102,30	85,71
Eylül 2020	102,40	82,74	Mart 2023	92,14	77,29
Ekim 2020	111,15	92,39	Nisan 2023	93,56	76,67
Kasım 2020	119,47	94,06	Mayıs 2023	75,45	54,70
Aralık 2020	120,65	88,18	Haziran 2023	99,81	79,95
Ocak 2021	118,91	93,32	Temmuz 2023	129,30	118,75
Şubat 2021	112,94	92,88	Ağustos 2023	124,60	113,18
Mart 2021	104,80	87,75	Eylül 2023	99,48	84,47
Nisan 2021	107,62	90,22	Ekim 2023	92,80	71,97
Mayıs 2021	103,43	82,24	Kasım 2023	95,86	74,75
Haziran 2021	95,67	76,36	Aralık 2023	98,45	73,21
Temmuz 2021	100,66	86,01	Ocak 2024	120,88	102,10
Ağustos 2021	94,17	81,19	Şubat 2024	105,97	84,96
Eylül 2021	90,55	76,42	Mart 2024	97,65	74,01
Ekim 2021	96,85	81,00	Nisan 2024	95,86	72,28
Kasım 2021	101,18	89,17	Mayıs 2024	93,46	68,50
Aralık 2021	152,78	153,96	Haziran 2024	98,02	65,22

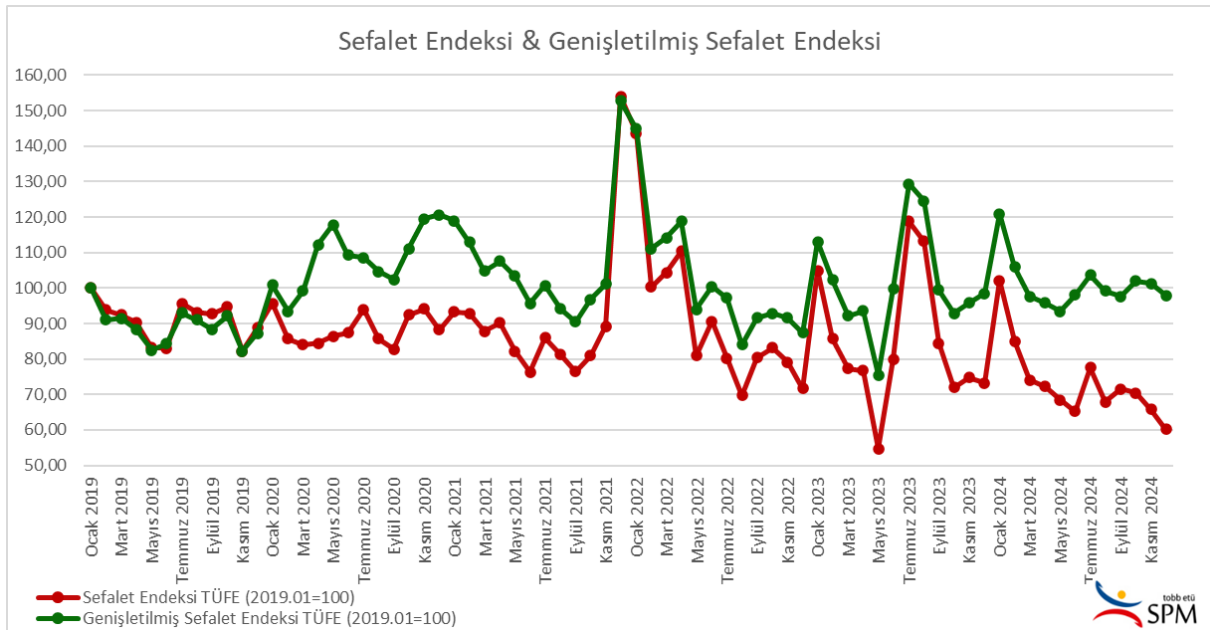
Ocak 2022	144,87	143,56
Şubat 2022	111,05	100,31
Mart 2022	114,11	104,33
Nisan 2022	118,77	110,46
Mayıs 2022	93,98	80,94
Haziran 2022	100,42	90,66

Temmuz 2024	103,62	77,54
Ağustos 2024	99,11	67,88
Eylül 2024	97,70	71,60
Ekim 2024	101,98	70,42
Kasım 2024	101,32	65,84
Aralık 2024	97,98	60,21

Kaynak: TÜİK verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Tablo 1'den de izlenebileceği gibi GSE, enflasyonda patlama yaşanan 2021 Aralık ayında aynı yılın başına kıyasla 33,9 puanlık bir sıçrama gösterdikten sonra, 2022'de yüz kırklı seviyelerde giriyor. Akabinde enflasyondaki baz etkisinin de yardımıyla bir miktar daha düşse de, Nisan 2022 dönemine kadar, pandeminin işsizlik ve işgücünden ayrılma etkilerinin en yoğun olduğu dönemlerde gözlediğimiz istisnai yükseklikteki değerler seviyesinde seyrediyor. Mayıs 2022'den o yıl sonuna kadar pandemi öncesi değerleri civarında dalgalı bir seyir izleyen GSE, 2023 yılının Ocak, Temmuz ve Ağustos dönemler ile 2024 Ocak döneminde yine büyük sıçramalar gösteriyor.

Yalnızca TÜİK verileriyle hesapladığımız GSE'nin son değerini (Aralık 2024) bir önceki döneme göre 3,3 puanlık azalışla 97,98 olarak hesaplıyoruz. GSE'nin bu değeri, Aralık 2023 dönemine göre 0,5 puan azalış ifade ederken, sefalet endeksi aynı bir yıllık sürede 13 puanlık azalış ifade ediyor.

Grafik 1: Sefalet Endeksi & Genişletilmiş Sefalet Endeksi

ALTERNATİF ENFLASYON GÖSTERGELERİ İLE HESAPLAMALAR

2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK'in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav'ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunuyoruz.

Genel Enflasyon Oranı Bazlı Hesaplamalar

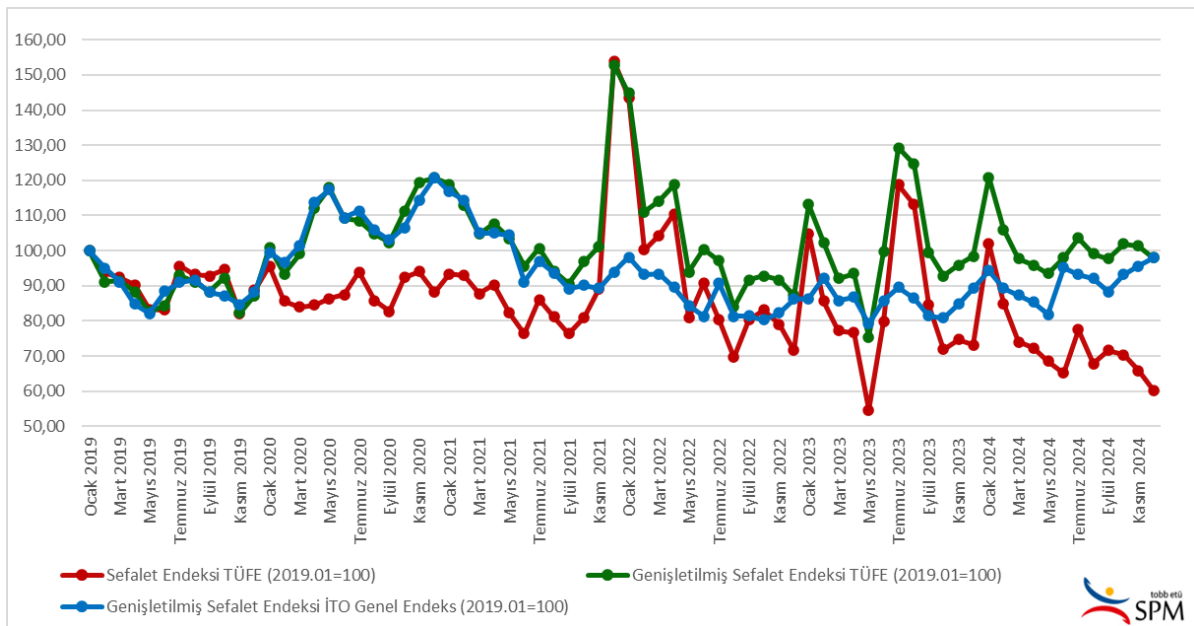
İTO'nun İstanbul'da perakende fiyat hareketlerinin seyrini izlediği gösterge olan İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi - Genel Endeks değerleri ile TÜİK TÜFE değerlerini kullanarak hazırladığımız GSE serilerini 2024 Ocak ayı değerlerini 100 alınmak üzere hesaplıyoruz (Tablo 2).

Tablo 2: Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Genel Enflasyon Oranı Bazlı Değerler (2024.01 =100)

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi TÜFE	Sefalet Endeksi TÜFE	Genişletilmiş Sefalet Endeksi İTO Genel	Sefalet Endeksi İTO Genel
Aralık 2023	98,45	73,21	89,23	59,13
Kasım 2024	101,32	65,84	95,64	55,79
Aralık 2024	97,98	60,21	98,05	57,69

Kaynak: TÜİK ve İTO verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Enflasyon göstergesi olarak TÜİK'in açıkladığı TÜFE'yi kullanan GSE, Aralık 2024'te bir önceki yıla göre yaklaşık 0,5 puan düşerken, İTO'nun İstanbul Ücretliler Genel Geçinme Endeksini kullanan GSE aynı dönemde 8,8 puan yükselmiştir. Bir başka deyişle, TÜFE enflasyonu ile İTO İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi arasındaki fark nedeniyle, TÜFE bazlı GSE düşerken İTO bazlı GSE yükselmiştir.

Grafik 2 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Genel Enflasyon Bazlı

Gıda Enflasyonu Bazlı Hesaplamalar

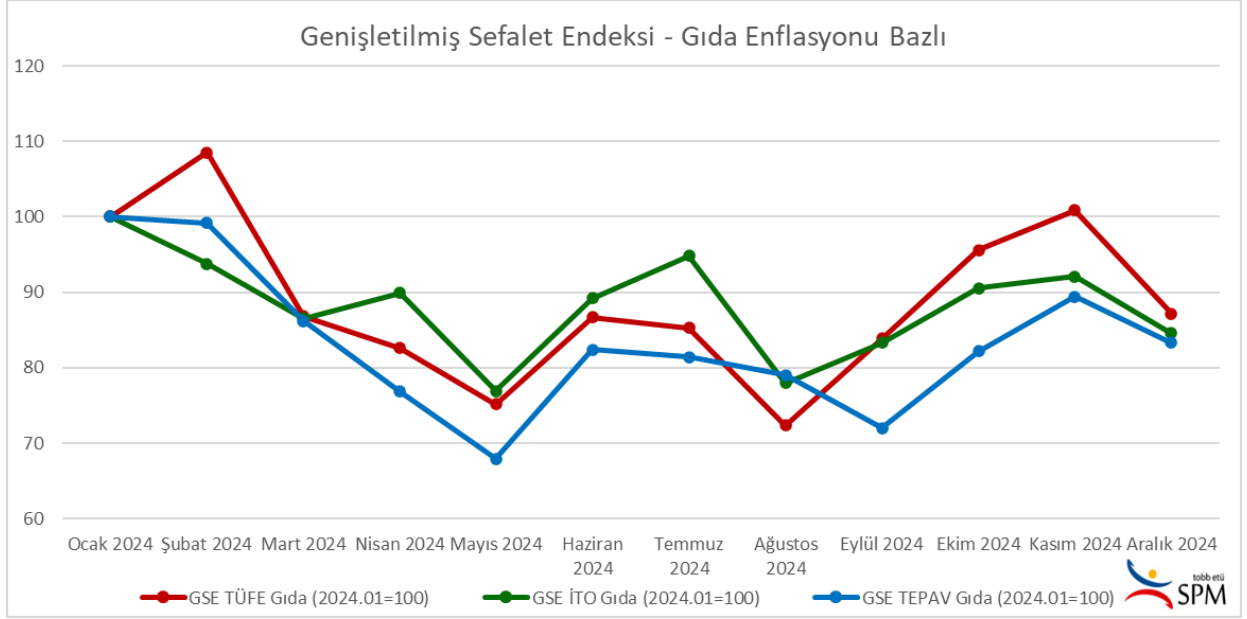
Ocak 2025'ten itibaren Sefalet Endeksi ve SPM Genişletilmiş Sefalet Endeksi hesaplamalarımızı, genel enflasyon oranı yerine sadece gıda enflasyonuna yoğunlaşacak biçimde de tekrarlıyoruz. Bu hesaplamalar için TÜİK'in TÜFE gıda ve alkolsüz içecekler harcama kategorisini, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) Gıda Fiyat Endeksini ve İTO'nun İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi Gıda Harcamaları alt başlığını kullanıyoruz. 2024 Ocak ayı 100 alınmak suretiyle bu üç farklı veri setine dayalı olarak yapılan hesaplamalar, Aralık 2024 itibarıyla gıda enflasyonunun ekonomik sıkıntıları artırıcı bir etki yaptığını gösteriyor. (Tablo 3)

Tablo 3: Sefalet Endeksi ve Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Gıda Enflasyonu Bazlı

Tarih	Genel Sefalet Endeksi İTO Gıda	Genel Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Genel Sefalet Endeksi TÜFE Gıda	Sefalet Endeksi İTO Gıda	Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Sefalet Endeksi TÜFE Gıda
Ocak 2024	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Şubat 2024	93,76	99,21	108,52	92,62	101,24	116,42
Mart 2024	86,58	86,21	86,83	81,12	80,84	81,41
Nisan 2024	89,92	76,87	82,61	87,13	66,81	75,26
Mayıs 2024	76,91	67,97	75,20	65,64	52,22	62,65
Haziran 2024	89,19	82,43	86,71	75,51	65,64	71,22
Temmuz 2024	94,82	81,44	85,30	89,75	69,04	74,28
Ağustos 2024	77,97	79,04	72,35	58,85	61,56	49,37
Eylül 2024	83,35	72,03	83,86	73,35	56,12	73,95
Ekim 2024	90,58	82,19	95,60	77,73	65,27	85,56
Kasım 2024	92,13	89,40	100,89	76,29	72,87	90,09
Aralık 2024	84,58	83,29	87,19	62,90	62,05	66,66

Kaynak: TÜİK, İTO ve TEPAV verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Aralık 2024'te GSE, tüm gıda enflasyonu göstergelerine göre bir önceki aya kıyasla düşüş göstermiştir. TÜFE bazlı GSE, diğer endekslere kıyasla genel olarak daha yüksek seyretmektedir. Bunun nedeni, TÜFE'de gıda enflasyonunun TEPAV ve İTO endekslerine göre daha yüksek olmasıdır. Bu durum, geniş tüketici gruplarını etkileyen genel gıda fiyatlarındaki artışların, ekonomik zorlukları daha belirgin bir şekilde artırdığını göstermektedir. İTO ve TEPAV bazlı endekslerin genelde birbirine yakın hareket ettiği gözlemlenmektedir. Ancak İTO bazlı GSE, son aylarda TEPAV'a göre daha yüksek değerlere ulaşmıştır. Bunun İstanbul'daki perakende gıda fiyatlarındaki artışın diğer bölgelere kıyasla daha hızlı olmasından kaynaklanması mümkündür.

Grafik 3 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Gıda Enflasyonu Bazlı

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

TÜİK verilerine göre hesaplanan GSE, hem bir önceki döneme hem de bir yıl öncesine kıyasla düşüş gösterirken, sefalet endeksi de aynı yıllık dönemde belirgin bir azalma kaydetmiştir. İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi (İTO) baz alınarak hesaplanan GSE 2024 yılında, TÜİK TÜFE bazlı GSE'ye göre daha hızlı bir artış sergilemektedir. TÜFE, TEPAV ve İTO gıda enflasyonu verilerine dayalı hesaplamalar gıda fiyatlarındaki artışın ekonomik zorlukları artırdığını göstermektedir. Farklı enflasyon göstergeleri, ekonomik zorlukların bölgesel ve genel etkilerinin farklılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır.